

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Nostra Premsa, pàg. 514. - Catalans notables, pàg. 518. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 521. - Cançons populars, pàgina 528. - Coses de la terra, pàg. 529. - Els homes de la fantasia popular, pàg. 530. - Segell de la vila d'Igualada, pàg. 532. - Nota històrica, pàg. 532. - La Campana de Gràcia, pàg. 533. - Salardú, pàg. 537. - Endevinalles, pàg. 537. - Folklore aforístic, pàgina 538. - Una locució popular, pàgina, 538. - Contes vells... forjats de nou, pàgina 539. - Antologia poètica, pàg. 544.

N O S T R A ~ ~ P R E M S A

Prensa Comarcal

II

T A R R E G A

EL AGUILA TARRAGENSE.—Eco imparcial e independiente de nuestra población y comarca.

1898.—4 pàgines.—440 × 320 mm.—Quinzenal.—Bilingüe.

EL ERMITAÑO DE SAN ELOY.—Periódico quincenal.

1900.—4 pp.—500 × 350 mm.—Bilingüe.

LA VOZ DE LA VERDAD.—Semanario independiente, defensor de los intereses de Tàrrega.

1901.—4 pp.—375 × 270 mm.—Castellà.

VÍA LIBRE.—Periódico comarcal independiente.

Higiene, Administración, Moralidad, Justicia.

1901.—4 pp.—440 × 320 mm.—Quinzenal.—Castellà.

LA LLOCA.—Revista satírica.

1902.—4 pp. i cobertes.—320 × 220 mm.—Català.

BERTOLDO.—(Vacunado contra el virus fusionista).

Semanario sin pretensiones. Acordeón de los mártires-conservadores tarragenses.

1903.—4 pp. i cobertes.—320 × 220 mm.—Castellà.

LA VERDAD.—Periódico quincenal independiente defensor de los intereses de Tàrrega.

1903.—4 pp.—435 × 320 mm.—Castellà.

CACASENO.—(Inmune al virus rábico caciquista).

Periódico el más chiquitín de Tàrrega. No confundirlo con su abuelo Bertoldo.

1903.—4 pp. i cobertes.—220 × 160 mm.—Setmanal.—Bilingüe.

FULLA DOMINICAL.

1907.—4 pp.—265 × 175 mm.—Setmanal.—
Català.

BOLETÍN DE LA CÁMARA OFICIAL DE INDUSTRIA Y
COMERCIO DE TÁRREGA.

1909.—8 pp. i cobertes.—320 × 220 mm.—
Trimestral.—Castellà.

SALUTACIÓ

Targarín.

Les primeres paraules de CRÓNICA TARGARINA siguin una afectuosa salutació per a tots vosaltres; i encara que modestament, també per a tota la premsa en general.

Fa molts anys, que de quan en quan, surt a Tàrraga un periòdic nou; i malauradament tots han anat desapareixent massa aviat d'entre nosaltres.

Com si altra volta fos una imperiosa necessitat, al mateix temps que trovàrem a faltar aquesta manifestació d'activitat a la vida ciutadana, entusiastes fills del poble i petits cultivadors de les lletres hem decidit fundar CRÓNICA TARGARINA.

Procurant conservar nostra personalitat en la manera de sentir i exposar les coses no defensarem dogmatismes ni farem pràctiques de partit de cap mena, car la nostra missió consistirà en publicar tot ço que tingui un caire interessant i en qualsevol sentit pugui ésser beneficiós per a Tàrraga. Si arribem a ésser son defensor i portaveu ens donarem per satisfets de nostra tasca que no dubtem podrem arribar a complir, si la cooperació i entusiasme de tots vosaltres ens acompanya.

LA REDACCIÓ

Facsimil del primer número.

LA SIGNOU.—Publicació del «Patronat de Sant Jordi».

1914.—8 pp. i coberta.—305 × 210 mm.—
Quinzenal.—Català.

FULLA PARROQUIAL DE TÁRREGA.

1920.—4 pp.—220 × 140 mm.—Setmanal.—
Català.

CRÓNICA TARGARINA.—Periòdic quinzenal independent.

1921.—24 pp. i cobertes.—275 × 180 mm.—
Català.

REVISTA DE L'ATENEU.

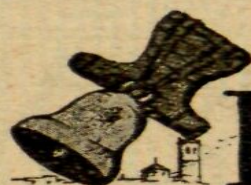
1922.—12 pp. i cobertes.—240 × 180 mm.—

Mensual.—Català.

ARQUETA.—Portaveu de Tàrrrega i el seu Museu.

1922.—12 pp. i cobertes.—230 × 115 mm.—

Mensual.—Català.

10 cts.

LA BOU

ANY I

QUINZENAL INDEPENDENT

NÚM. 1

Tàrrrega 11 de Març de 1922.

Ofrena

Tàrrrega, regina de la gran plana
històric i joliu camp d'Urgell;
la que anoncies la Segarra
i d'amb dos llocs n'ets capitell.

Breçol d'homes il·lustres
i de tradicions perfumades,
reb nostres ansies juntes
del treball i amor abraçades.

I sens esperar-ne gloria
volem arribar a mostrarte
que les il·lusions i 'ls recorts
son per nosaltres tan forts
qu'en farèm Patria, Virtut i Amors.

Si aixó obtenim, cantem Victòria!

LA REDACCIÓ

Facsimil del primer número.

LA BOU.—Quinzenal independent.

1922.—8 pp.—Català.

VIDA NOVA.—Setmanari nacionalista i d'informació comarcal.

1922.—16 pp. i cobertes.—270 × 205 mm.—
Català.

TÀRREGA.—Revista mensual il·lustrada.

1928.—20 pp. i cobertes.—245 × 170 mm.—
Català.

CRÒNICA ESPORTIVA.—Suplement setmanal de «Crònica Targarina».

UJVB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

1929.—8 pp. i cobertes.—270 × 180 mm.—
Català.

EL SUBALTERNO POSTAL.

1931.—Castellà.

ACCIÓ COMARCAL.—Publicació setmanal.

1931.—20 pp.—275 × 190 mm.—Català.

PETIT LICEU.

1932.—Mensual.—Català.

LA LLUNA.

1932.—Quinzenal.—Català.

El periodisme comença a Tàrrrega, com hem vist per la llista precedent, a l'acabar-se el segle XIX i va seguint regularment fins els nostres dies.

Fent un recompte dels periòdics publicats hi veiem un total de 23 periòdics, dels quals n'hi ha 14 escrits en català, 6 en castellà i 3 bilingües. El català, que comença l'any 1902, porta una gran majoria en els títols publicats, la qual cosa diu molt en favor de la catalanitat dels habitants de la ciutat de Tàrrrega.

JOAN TORRENT.

Pont sobre el Ritort.

(Tela d'Antoni de Ferrater).

Joaquim Rubió i Ors, (en caricatura de «Lo Gaiter del Llobregat», per Tomàs Padró).

CATALANS NOTABLES

Joaquim Rubió i Ors

SE'L pot nomenar el patriarca del renaixement de la poesia catalana.

Nasqué a Barcelona, el 31 de juliol del 1818. Com que el seu pare era impressor, també aprengué l'ofici i les primeres poesies que va compondre, ell mateix se les va imprimir.

Després d'haver estudiat quatre anys al Seminari de Barcelona, va seguir la carrera de lleis a la Universitat de la susdita ciutat, obtenint el grau de doctor en filosofia i lletres a l'esmentada Universitat barcelonesa, l'any 1846.

En 1847 guanyà per oposició la càtedra de literatura general de la Universitat de Valladolid, la qual desempeñà fins el 1858, i després, per concurs va

traslladar-se a la Universitat de Barcelona. Havent-se casat, a Valladolid, nasqué el seu fill Antoni, el 26 de juliol del 1856.

Era encara jove quan entrà a la redacció del *Diario de Barcelona*, i pel febrer del 1839 aparegué la seva primera composició poètica escrita en català i signada amb el pseudònim de *Lo Gayter del Llobregat*. L'aparició d'aquesta primera poesia catalana, va produir a tot Catalunya comentaris molt oposats. Després en publicà una cada mes al susdit diari.

Collaborà també en el diari barceloní *El Guardia Nacional*, i a les revistes *La Religión*, *El Arte* i alguna altra, i dirigí la publicació del *Romancero*.

Entusiasta de tot el que fes referència a la cultura de Catalunya, fou, en companyia de Víctor Balaguer i de l'Antoni de Bofarull, el restaurador de la formosa festa dels Jocs Florals de Barcelona. En 1862, Rubió i Ors, fou proclamat *Mestre en Gai Saber*.

En el concurs obert per l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, en 1841, per a premiar el millor cant èpic que descrivís l'expedició de catalans i aragonesos a Orient, Rubió i Ors guanyà el premi amb el seu poema *Los catalanes en Grecia*.

Va ésser president efectiu, i després honorari, de l'Acadèmia de Bones Lletres.

Quan celebrà les noces d'or de professor a la Universitat de la ciutat comtal, el Govern li atorgà, pels seus mèrits, la gran creu d'Isabel la Catòlica.

A vuitanta-un anys fou nomenat rector de la Universitat Literària de Barcelona, o sia el 29 de març del 1899; mes no en pogué fruir gaire temps: al cap de vuit dies justos d'haver pres possessió, morí, víctima d'una pulmonia.

La seva mort tingué lloc el dia 7 d'abril del 1899; el seu enterrament es vegé força concorregut.

L'obra més important de Rubió és «Los supuestos conflictos entre la Religión y la Ciencia».

Manuel de Montoliu, en el seu notable estudi «La llengua literària de Catalunya», escriu: «...l'obra de Rubió trobà escalf en l'ambient. Es formà ràpidament un cenacle, una escola, la dels trobadors (Gaiters, Tamboriners). Cada riu, cada comarca, té el seu trobador».

Començava, l'any 1839, Joaquim Rubió i Ors, amb el nom de «Lo gaiter del Llobregat».

«Lo tamboriner del Fluvià»: Estorch i Siqués, any 1851.

«Lo cantor del Francolí»: Francesc Morera, any 1851.

«Lo cantor del Ter»: Albert de Quintana, any 1856.

«Lo trobador de Montserrat»: Víctor Balaguer, any 1858.

«Lo timbaler del Besòs»: Eusebi Pasqual i Cases, any 1859, any de la restauració dels Jocs Florals.

«Lo trobador de l'Onyar»: Enric C. Girbal, any 1860.

«Lo trobador del Montseny»: Francesc Pelai Briz.

«Lo almogàver del Montseny»: Josep Subirana, d'abans de la restauració dels Jocs Florals. Josep o Jaume Subirana, poc conegut, era un apotecari de Sallent; Verdaguer en fa un càlid elogi.

«Lo cantor d'Egara»: Pere Antoni Ventalló.

«Lo fluvioler del Ter»: Pastells i Taverner.

«Lo cançoner de Vilatort»: Francesc Muns.

«Lo coblejador de Montcada»: Antoni de Bofarull.

«El trobador o gaiter de Ripoll»: J. Salas Anton (aquest Ripoll no és la població, sinó que es refereix al riu d'aquest nom, que corre prop de Sabadell).

Heus ací, per un aspecte, la influència de Rubió i Ors, «Lo Gaiter del Llobregat». La modesta gaita primitiva i única que havia de suscitar un concert:

Sol i vern era el Gaiter;
tot seguit cobla formava:
el sentdemà al dematí
ja un flabiol l'acompanya,
al flabiol un llaüt,
el violí i la guitarra;
un tamborí vers Olot,
vers Tarragona una gralla.

El concert del Llobregat
per tot el món ressonava.

Això diu el gran Verdaguer del gaiter insigne.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

Paisatge pirenenc. (Dibuix de Ll. Masriera).

Les muntanyes de Catalunya

XVI

CAMPRODON *

AQUESTA descripció és la tercera i última que fem d'excursions a Camprodon; n'havem fetes tres, per la diversitat i atracció de camins, que hem cregut dignes d'esmentar en les pàgines de **CURIOSITATS DE CATALUNYA**.

Una descripció molt complerta, fóra de Núria a Set Cases i Camprodon, passant per Ull de Ter i les Nou Creus. Però tant Ull de Ter com les Nou Creus són dignes de parlar-ne extensament i per separat; així és que aquest itinerari no el descriurem, per tal de donar l'extensió deguda als punts esmentats.

Així, doncs, farem la descripció de Núria a Camprodon per Torreneules.

Consultant números endarrerits veureu les descripcions de Ribes a Núria, i ara nosaltres, un cop a Núria, donem la volta per l'església nova, i abans d'arribar al Cafè, travessem per un pontet el riu

* Vegi's el n.º 38 de **CURIOSITATS DE CATALUNYA**, l'excursió a Ull de Ter.

de Mulleres, anant-lo faldejant i enlairant-se per sobre la majestuosa vall de Núria. Un cop passat el bosc de pins, fruïm d'un extens punt de vista sobre la vall.

Passem per la Jaça de la Coma del Clot, on a sota la carena s'hi troba el Menhir anomenat la Pedra dreta. Des d'aquí es domina vistosament el Puigmal, amb els reclots i caients de les Comes de L'Embut, de la Perdiu i de Gombreny, i les serralades alteroses i cims prominents del Puig de Segre, de Finestrelles i Pic d'Eina. Dret al fons es divisa l'engorjat camí de Ribes, tot serpentejant l'enlairat camí de la Fontalba. Al lluny omple l'espai el macís turó del Taga.

Arribem a la Fontnegra, a 2.230 metres d'altitud, d'aigua glaçada i forta. Neix amb deu abundosa entre rocam, el qual, banyant-lo, ofereix un color negre a tota l'aigua, donant així nom al manantial suprem d'aquesta vall. S'alimenta del riuet del mateix nom, augmentat, a més, per altres abundoses fonts. Aquest caudal es llença en formosos saltants al riu de Núria, en la cascada de la Font negra, a 1.825 metres d'altitud, entre un esboranc de cingleres, formant petits replans de surtidor, amb una munió d'enjogassats saltants, que es desprenen d'una considerable alçària.

Revoltant per dessorbre la Font negra ens enfilem pel fort pendent de la serra. Un cop al cim s'ofereix a la nostra mirada, un nou i ample panorama de la vall del Fresser, amb tots els penyals que el tanquen, el cim de Balandran, el Puig de Cornadó revestit de negre per l'espessor dels pins, i el majestuós Taga. A sota es veu el poblet de Queralps al caient de la serra, i tota la preciosa vall de Ribes, amb la verdor dels seus esplèndids prats, regats per frondosos cursos de rius.

Atravessant la serra i faldejant per damunt les vessants del Fresser arribem al Coll de Torreneules; estem a 2.600 metres d'altitud, entre els dos aguts cims que li donen el nom propi, el qual separa la vall del Fresser de la de Coma de Vaca. Es destaquen els alts cimals de la Fossa del Gegant, de la Vaca i el Tirapits, i més al lluny la serra de Catllar.

Ressurten a l'horitzó les retallades arestes del Canigó. A la banda de mitjorn es veu el panorama més extensíssim i esplèndid de tota la vall del Fresser. En aquest cim no veiem res més digne d'ésser esmentat, si no és que la baixada està coberta de tot un roquissam triturat d'esmicolades pissarres.

Baixem fins a la Coma de Vaca; en el fons, és un lloc agradable, sense comparació amb els semblants; és una mena de fondalada, tota voltada d'encrespats turons; el fons és negre i dóna una sensació, en anar baixant, que ens endinsem dins el cràter d'un grandíols volcà; un cop al fons contemplem els voltants: les puntes del Torreneules, les Arques de la Coma de Vaca, formant grops de roques sortides, la Fossa del Gegant i totes les restes clapisses de la Coma. Als nostres contorns s'hi cria molt fresc herbei, que en la bona època de l'any (molt curta en aquestes altituds) hi pasturen grosses ramades de bestiar.

En ésser al mateix planell de la Coma de Vaca, a 2.050 metres d'altitud, s'hi troba un enforc dels dos rius. El Fresser, baixa enjogassat, lliscant aquí suauement per sobre un terreny envellutat d'herbei. Aquí, al fons, tot és placidesa i suavitat, i, en canvi, en els cims voltants, tot és aspre i esfereïdor.

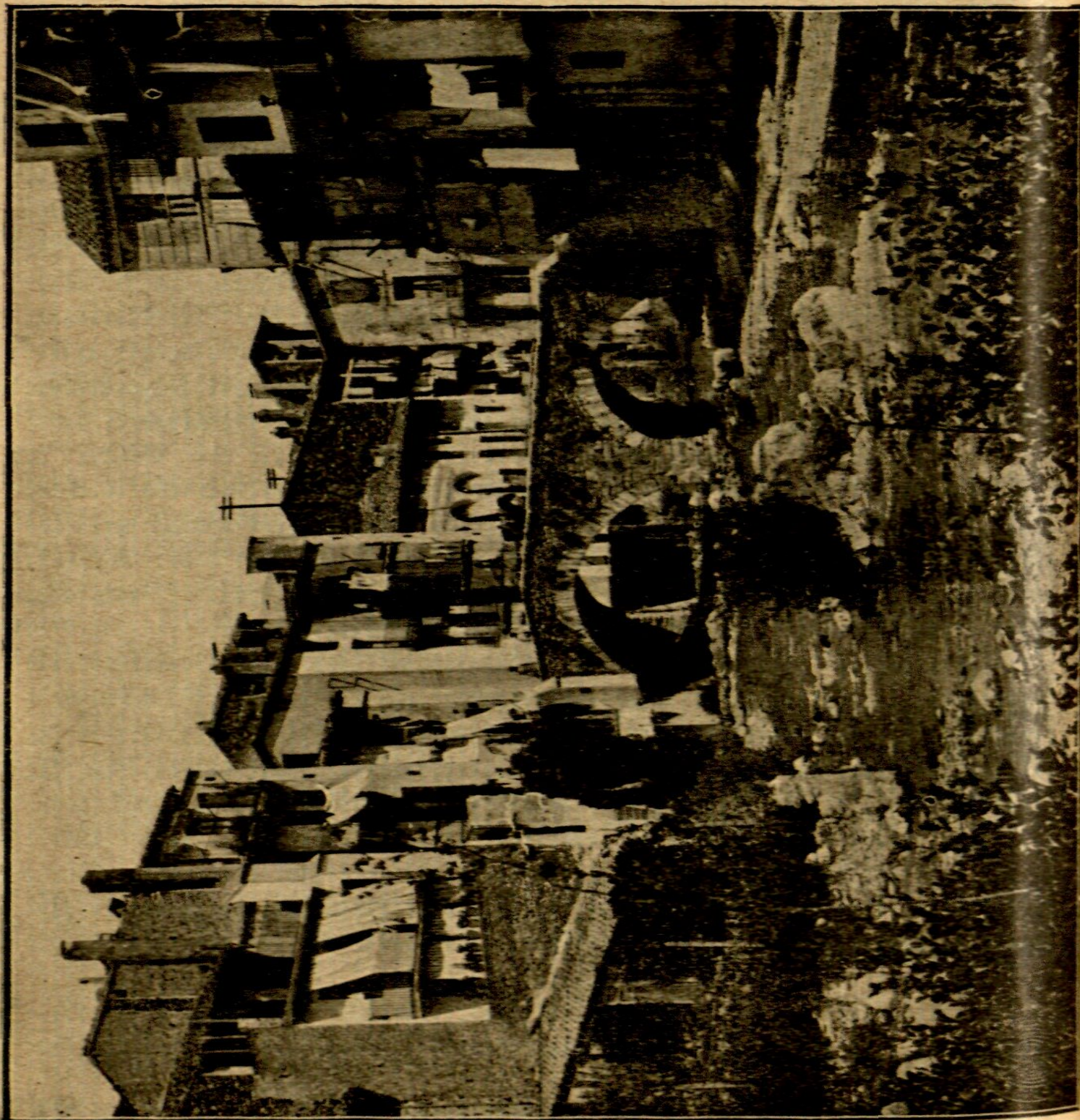
Divisem que al cap d'amunt de la Coma de Fresser s'aixequen els erissalls del Pic de l'Infern i la imponent massa del Puig de Bastiments; més a la dreta s'aixeca el Gra de Fajol, entre el Coll de la Marrana, i més aprop el Torreneules i el Balandran.

En aquest lloc es feren uns estudis, per cert molt importants, per tal de construir-hi un grandíols llac, contingut per una colossal resclosa, i aprofitar-ho industrialment o per canals d'irrigació. Dits estudis, però, han estat paralitzats.

Després de trobar un escorriall d'aigua, emprenem la pujada del Mantinell, molt fatigosa, per cert.

Arribem a la Jaça del Mantinell, en un petit replà herbat. Un xic més avall s'hi troba la font del Mantinell, l'aigua de la qual, quan té més temperatura, és 5°. Es un bell lloc de descans, on, a més, es disfruta d'un extens panorama.

Seguint el camí, arribem al Coll dels Tres Pics,

a 2.450 metres d'altitud. Aquest lloc parteix les aigües del Ter i del Fresser, i límit de les comarques de Ribes i Camprodon. Es divisa ja la vila de Camprodon i tota la riallera vall del Ter. També es divisa la plana d'Olot i part d'aquesta vila.

Vers al darrera es divisen totes les muntanyes pirenenques que hem descrit, totes esfereïdores, desolades, arrogants i massisses. El Balandran, ens ensenya, tot majestuós, la seva cabellera blanca. Es, en conjunt, una visió magnífica.

Emprenem la davallada i arribem al Coll del Moro, a 2.173 metres d'altitud, el qual separa tota la vall de Fontlletera, de la Coma del Catllar.

Anem faldejant la serra, apropant-nos al cim del castell dels Moros, molt abrupte, que vol simular gegantesques desferres d'una grandiosa fortalesa. D'aquí li ve el nom.

Al cap de poc arribem a Tragurà, petit poblet d'uns 330 habitants, que forma ajuntament amb Vilallonga. Tot el poblet és pobre, entre un aplec de rònegues cases esglaonades en curts carrers, essent el conjunt d'un pintoresc aspecte. Està situat a 1.425 metres d'altitud.

Per molt pedregós camí, arribem a Tragurà de baix, a 1.350 metres d'altitud, petit aplec de cases esglaonades a la vessant de la serra.

Travessem el riu Ter, prop de son enforc amb la ribera de Tragurà.

Per entre bells paisatges, als marges del Ter, arribem al poble de Vilallonga, a 1.025 metres d'altitud, d'uns 500 habitants, aproximadament, que forma ajuntament amb Tragurà, Abella, La Roca i els veïnats de Llebró i Cos.

Travessem el poble de llarg a llarg, i tornem a seguir les voreres del Ter. Tot el camí és festiu, amb magnífics claps de verdor festonats d'arbres entre el mateix camí i el riu.

I passant per Llanars, arribem a Camprodon.

* * *

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Ampliant el que vàrem dir sobre Camprodon, en el curs d'aquestes descripcions, i el que va publicar

CURIOSITATS DE CATALUNYA, en el n.º 14, pàg. 28, direm:

Camprodon, forma districte municipal, situat al E.S.E. de Puigcerdà, en la confluència dels rius Ter i Ritort, que afronta al N. amb el de Llanars i de Molló. A l'E. i al S. amb el Frexanet, i a l'O. altra vegada amb el de Llanars.

Té, en total, uns 276 edificis, amb uns 1.600 habitants. El seu terme és molt petit, tant, que de vegades queda reduït al reclòs de la vila.

El travessa la carretera de Ripoll a Camprodon i està a l'altitud de 950 metres. La distància de Puigcerdà és de 86 kilòmetres. De Girona, 88; i de Puig Alt de Ter (abans Sant Joan de les Abadesses) 14 kilòmetres.

Es digne d'esment el Pont Nou a sobre del Ter; té una arcada de dos vessants, de gran elevació, i és de pedra; fou construït al segle XVI per al servei del vell camí que conduïa a Cerdanya.

També té un altre pont sobre l'afluent del Ter, el Ritort, que comunica la Vila de Dalt amb la Vila de Baix.

Té un bon caseriu, a desgrat d'ésser una població típicament pagesa, amb algunes cases de construcció moderna, de dos i tres pisos, que donen un alt contrast al restant de la població. Sots aquest aspecte, hi ha molt que discutir, car si bé aquestes cases volen donar una apariència moderna a la població, no són més que una llàstima a dintre d'ella, car la seva presència no consona en el nostre Pireneu i menys en un punt d'excursió i de pagesia com és Camprodon.

La indústria també hi està representada; té tres fàbriques de teixits de cotó, una de llana, una centralita d'energia elèctrica i un molí fariner. Celebra mercat els diumenges i la fira la celebra el dia 15 d'octubre.

El seu clima, a l'hivern és molt fred, però a l'estiu és atemperat i agradable, puix oscil·la de 15° a 20° C., que, junt amb l'expressiva bellesa de tots els seus voltants coberts de verdor i, per tant, d'extensos pasturatges, donen una vistositat no mai vista en tots els poblets pirenenics.

Té nombroses fonts d'aigües pures, cristal·lines i fresques, que arreu brollen abundantament; també se'n troben algunes de medicinals, de molta anomenada.

Camprodon, en conjunt, atreu a tot esperit, per poc sensible que sigui a les emocions muntanyenques i a les vistes agradables. Es un lloc esplèndid per passar-hi una temporada.

* * *

Al proper número us parlaré d'una excursió al Montgrony.

J. NADAL I RIBAS.

Pagesa olotina.

(Dibuix J. Llimona).

E l m a r i d e t

D'una cueta de cirera
jo n'hi he fet viga serrera,
me n'ha sobrat un bocinet,
jo n'hi he fet un bastonet.

*Tan petitet maridet m'heu dat
que la geladeta se me'l menja,
tan petitet maridet m'heu dat
que la geladeta se me l'ha menjat.*

D'una closqueta d'avellana
jo n'hi he fet casa i cabana;
me n'ha sobrat un bocinet
jo n'hi he fet un corralet.

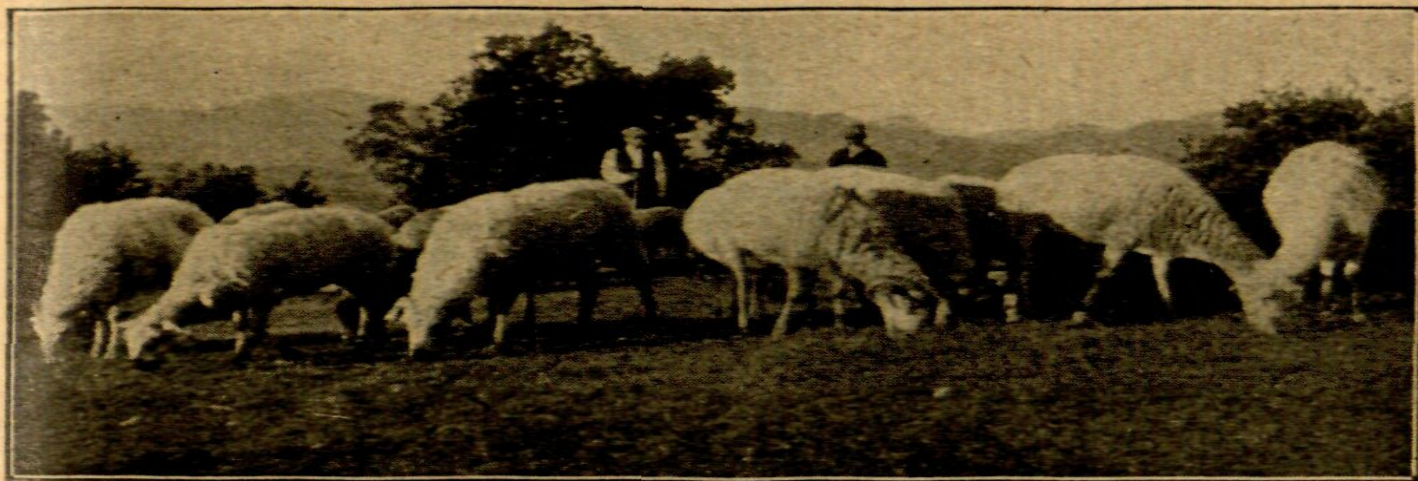
I de un pam i mig de drap
jo l'he vestit de cap a cap;
me n'ha sobrat un bocinet
jo n'hi he fet uns mitjonets.

D'una fulleta de noguera
jo n'hi he fet la calaixera,
me n'ha sobrat un bocinet
jo n'hi he fet un calaixet.

D'una closqueta de pinyó
jo n'hi he fet un gran sarró,
me n'ha sobrat un bocinet
jo n'hi he fet un sarronet.

Joganer

D'u - na cu e ta de ci - re - ra jo n'hi he fet vi - ga se -
rre - ra, me n'ha so - brat un bo - ci net jo n'hi he fet un co - rra -
let. *Tan pe - ti - tet ma - ri - det m'heu dat que la ge - la - de - ta se m'el*
men - ja. tan pe - ti - tet ma ri - det m'eu dat que la ge - la -
de - ta se me l'ha men - jat.

COSES DE LA TERRA

Pastors

Els pastors, per regla general, són gent senzilla i de bon cor, i quasi tots ells observadors de la naturalesa, i amb el bestiar coneixen una infinitat de coses, segons s'expliquen; n'esmentarem algunes d'elles, recollides de llur pròpia boca.

Si els moltons, en sortir de pastura, encara que estigui núvol i amb perill de pluja, no van adelerats per a menjar i escolleixen amb tota calma l'herba, diuen ells: —¡no plourà pas, per ara!...

Si, al revés, s'atipen amb desfici com delirosos i famolencs: —¡pluja segura!...

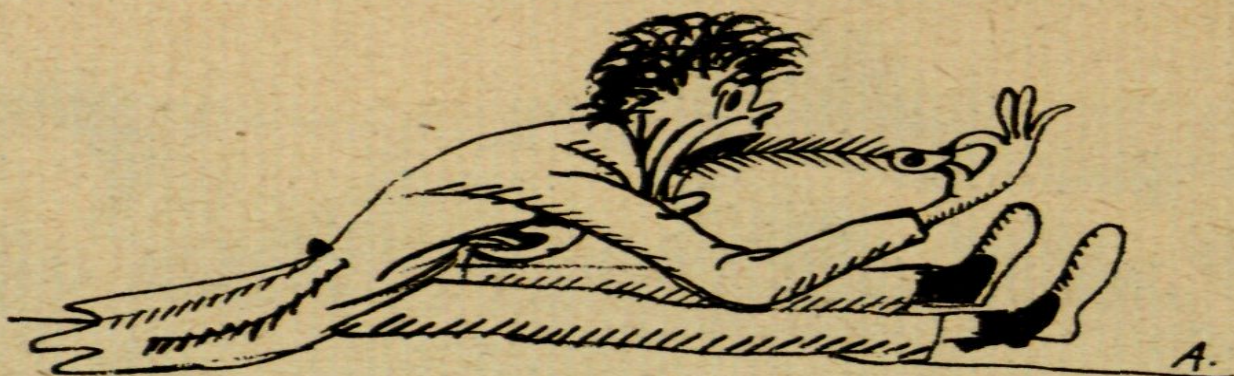
Si a l'estiu s'apilen morriosos i de cap a terra en grups: —¡calor segura!... Si ho fan a l'hivern: —señyal de fred!...

Si en sortir del corral de pastura, com espantats, s'arremolinen, sense motiu, i corren d'ací d'allà sens parar esment de l'herba: —¡borrasca, temps rúfol, o ventades!...

Si als matins de primavera, encara que hi hagi rosada abundant, mengen a crema-dent: —¡la rosada és sanitàosa per les plantes!... Si ensumen l'herba i passen de llarg: —¡rosada salada i pudent, deixada per mala boira!...

Si es revoltent i belen molt: —¡volen sal!...

E. P.

Els homes de la fantasia popular

Els homes que ha creat la fantasia popular, és ben cert que en trobem que posseeixen un marcat relleu de popularitat; tant és així, que faré esment dels que més en parla el nostre poble.

Comencem, de primer, pel més valent de tots; es tracta d'un gegant que la tradició ja n'ha explicat tants fets, que evidentment encara que mai no l'hàgim vist, ja podem dir que el coneixem, i, per cert, ja fa dies... Aquest és el *Fort Farell* (1), que, pel que s'ha sentit explicar, el seu company i rival era el *Noi de Vacarises*.

Imaginem-nos ara nosaltres aquest gegant, quina mena de fenomen havia d'ésser, que un dia d'estiu, anant de camí, tenia una set que s'escanyava, i diu que es posà a beure al riu Congost (2), i tenia un peu al «Pla de la Calma» (3) i l'altre a una de les estribacions del Pireneu; i s'anava ajupint fins que amb la boca tocà l'aigua.

(1) A la comarca vallesana, existeix una masia anomenada El Farell, nom també de la muntanya del Montmajor; aquesta és en el partit judicial de Caldes de Montbui.

(2) El riu Congost, el seu pas és entre el Montseny i les cingleres del Pla de la Garga i de Bertí. A Montmeló l'esmentat riu s'ajunta amb el Mogent, i formen el Besòs.

(3) Pla de la Calma, gran ras de més de dues hores de llarg, per mitja d'ample; aquest està sobre les vessants occidentals del Montseny.

Així expliquen que ho varen veure un sens fi de pobles de la rodalia.

Altres personatges hem sentit anomenar, i ja des de la nostra infantesa. Aquest és l'*Home del Sac*. Déu-vos-en-guard que algun dia ens hagués agafat, que, qui sap on parariem. Vertaderament, així ens deien que corria pels carrers, agafant els nois i noies que trobava.

L'*Home dels Arços*. Segons el gran caudal de la veu, conten que aquest era un home riquíssim i posseïa moltes terres, però també era molt egoïsta; la prova d'això, és que tenia una peça de terra perduda en un camí que, traspassant per les seves terres, era molt freqüentat de tothom, i un dia resolgué tapar-lo.

I heus ací, que pensà fer una gran provisió d'arços i estendre'ls a través del camí, i així posà mans a la feina tantost es feia fosc.

Començà posant arços uns damunt d'altres, i així rastellant, ben segur que per fer tota la feina que hi tenia hi hauria passat tota la nit si la Lluna, al sortir, en veure la malifeta d'aquell ric, no l'hagués xuclat i se l'hagués endut junt amb el manat d'arços.

I per això, al fer el ple la Lluna, diuen que ens l'ensenya, per a exemple d'escarment de l'egoïsme i usureria.

A més d'aquestes grans figures que hem esmentat, la més famosa de totes és, sens dubte, l'*Home dels Nassos*, que sol dir-se a la mainada que el vagin a veure, car acostuma presentar-se el dia de Sant Silvestre a la plaça Major o a l'Hostal de Muntanya del nostre poble (1), amb tants nassos com dies hi ha l'any. El dia anterior d'aquell, diu també que es pot veure molt sovint el seu amic, l'*Home de les Orelles*, que gaudeix de gran popularitat, el qual té també tantes orelles com dies hi ha l'any.

FRANCESC GOSALBES I CASTANÉ.

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

(1) Així sol dir-se a la ciutat de Sabadell.

Segell de la vila d'Igualada

Carrer de Barcelona

DONEM el facsímil d'un antic segell que es guarda a l'Arxiu d'Igualada, *Carrer de Barcelona*. Així fou designada Igualada a conseqüència de privilegi atorgat pel Rei Pere III de Catalunya, en virtut del qual gaudia de prerrogatives, llibertats i immunitats per l'estil de les que gaudia la Ciutat dels Comtes.

Abans d'aqueix títol, l'escut (segell) d'Igualada constava de tres blasons, amb el bàcul, indicant la jurisdicció de Sant Cugat del Vallès, les barres, indicant la jurisdicció de la Corona i al capdavall les aigües que distingeixen Igualada.

Nota històrica

Any 1645, abril, dia 21. — En virtut d'ordres superiors, davant del procurador fiscal de la cúria i dels batlles de la vila d'Igualada, es pren informació testimonial de les monedes fabricades a Igualada, des del 1641 a 1644. El resultat fou que sols s'encunyaven monedes de plata de cinc rals, a l'igual que feien altres poblacions catalanes.

La Campana de Gràcia

Si haguéssim d'anar girant tots els fulls de la nostra Història veuríem com Barcelona, Cap-i-Casal de Catalunya, és qui més s'ha llançat sempre a la lluita.

Llombardes, carrers, places i suburbis barcelonins ens diuen més de la nostra Història Revolucionària que tot quant puguem imaginar-nos, car les barricades bastides pel poble barceloní en defensa de les seves llibertats, tan sols poden ésser comparades en la Història Universal, a les bastides pel poble francès, contra el despotisme cruel i sanguinari.

França fou la nació que s'aixecà contra la reialesa, a l'igual que Rússia; però a Catalunya ha estat el poble que s'ha aixecat, no tan sols contra la reialesa, sinó contra els qui pretenien empresonar les seves llibertats, fossin o no nobles, fossin o no demòcrates, fossin o no homes del poble, però d'un poble estrany al nostre...

El verídic «problema català» estrema no en ésser republicà, sinó en ésser català, ja que català vol dir ésser lliure, demòcrata, republicà, treballador i patriota. Per això, quan glosem Catalunya diem sempre que és el Casal de la Llibertat.

Sí!... aquesta llibertat ha costat sang. D'anys ençà Barcelona ha lluitat sempre per la independència de la Pàtria Catalana, i ha lluitat al carrer amb acció ràpida, caient els homes enmig del remolí de la barricada, i també ha lluitat al Parlament amb paraula encesa i gest eloqüent.

En mig d'aquestes lluites hi ha la revolució gràcia, coneguda per la Campana de Gràcia, que ajudà a la Ciutat Comtal en una revolta popular que visqueren els nostres avis...

* * *

Quan en 1869 s'inicià el moviment revolucionari a Barcelona, Valentí Almirall, seguint la campanya

que ja havia emprès, lliurà el manifest «¡Guerra a Madrid!» (juny del 1869) i organitzà el conegut Pacte de Tortosa, en el qual hi prengueren part Catalunya, Aragó, València i Balears, iniciant-se així el corrent republicà federal espanyol.

Però el Pacte de Tortosa fracassà, degut a què Madrid emprengué una gran campanya centralitza-

A Gràcia, són llançats al foc papers i altres efectes dels arxius; revolta contra les quintes, l'any 1869.

dora que féu dubtar a les altres regions, i que temeren que els signants del Pacte no fossin més que separatistes...

Després dels fets ocorreguts en 1868, (que començà amb la sublevació d'alguns navilis de guerra a Càdiç, seguint-hi el pronunciament del general Prim, i acabant amb la revolució a tot Catalunya i Espanya), fets que foren la continuació de la revolució del 1865 i 1866 que tan activament hi treballaren Vicenç Martí (a) «Noy de les Barraquetes», i Francesc Martí

(a) «Xic de les Barraquetes», en els quals Espanya restava lliure de la monarquia, els destins de la nació caigueren a mans d'un Govern provisional que, si bé en el decurs de la Revolució es mostrà demòcrata i liberal, una vegada conquerit el triomf es mostrà monàrquic sense cap mena de dubte.

Però... si el Govern era monàrquic, el poble era republicà, i veient com els homes que s'havien valgut dels sentiments republicans traïen la idea popular, el poble es lliurà a una tanda de seguides revoltes per la més petita futesa.

El Govern, tement el poder de la Milícia Nacional, dissolgué, amb excuses, aquells cossos armats. El general republicà Blas Pierrad entrà a Tarragona, el 20 de setembre del 1869, i com que els tarragonins el reberen amb un cartell que deia «Visca la República!», el secretari del Govern d'aquella ciutat, En Raimond de los Reyes Garcia, pretengué que aquell cartell fos retirat, cosa que produí gravíssims incidents, dels quals en sortí mort l'esmentat secretari; amb tal motiu el Govern desarmà i dissolgué el cos de la Milícia de Tarragona.

Els comandants dels cossos de la Milícia de Barcelona protestaren de la dissolució de la Milícia tarragonina, i llavors, arbitràriament i provocadora, fou dissolta la Milícia barcelonina.

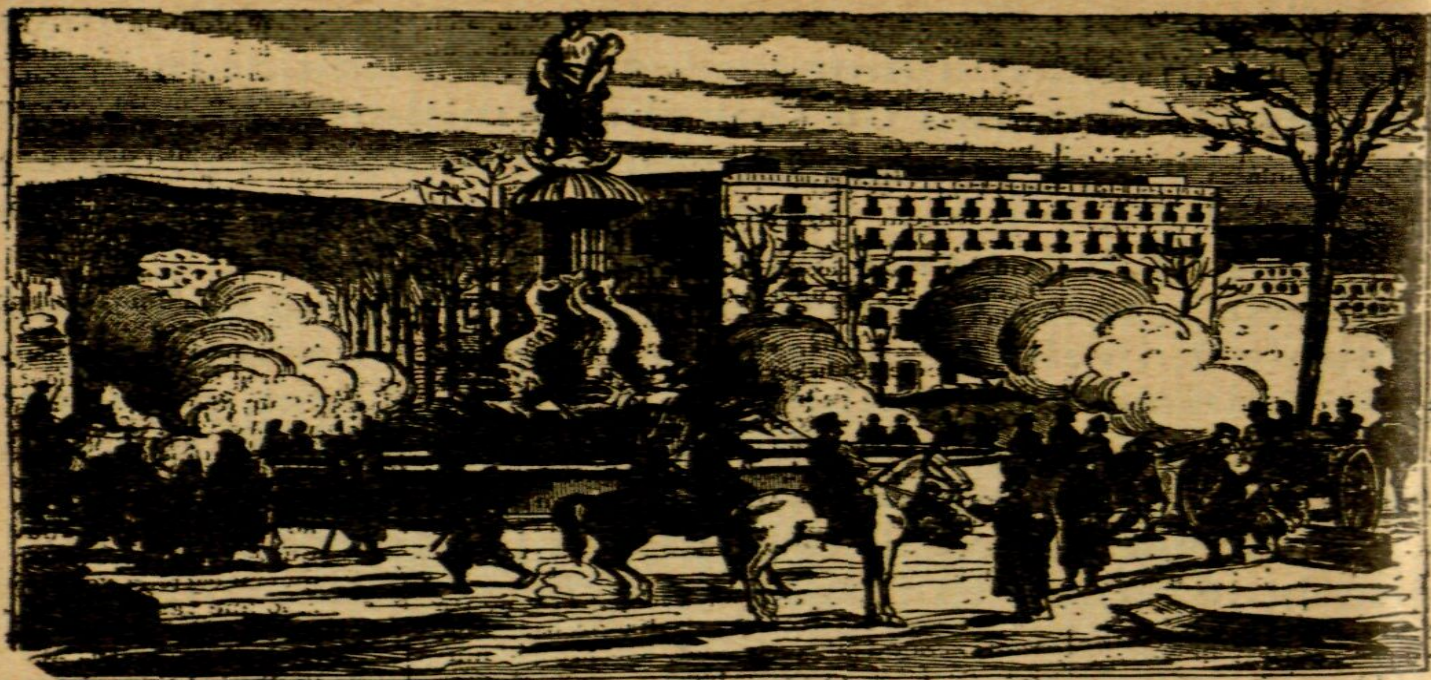
El 25 de setembre del 1869, el capità general de Catalunya, Eugeni de Gaminde, sense haver declarat l'estat de guerra, sense suspensió de garanties i sense advertiments, posà les tropes al carrer, per a desarmar els voluntaris de la llibertat.

Emili Morros, acabdillant als esmentats voluntaris, es llançà al carrer, lluitant. S'aixecaren barricades als barris de Sant Pere i del Pedró, i després de diversos incidents, els voluntaris foren empresonats per les tropes...

Totes les arbitrarietats portades a terme pel Govern central encengueren Catalunya, i especialment Barcelona, en un estat d'ànim, fàcil de comprendre...

I quan, finalment, el Govern disposà una nova «quinta» de soldats, faltant a la formal promesa que havia fet de no realitzar-ne cap, llavors...

...Fou en el mes d'abril de l'any 1870. Un dia, el

Aquest dibuix d'època, és de l'any 1870, representant el canoneig de la vila de Gràcia per les tropes liberals, amb motiu de la sublevació d'aquesta vila contra les «quintes». Repareu la bella fontana que hi ha al centre. Avui aqueixa fontana, esvelta i graciosa, es conserva, però ben lluny d'aqueix indret: avui s'aixeca al mig d'una de les places més belles —potser la més bonica de totes— dels flamants jardins de Montjuïc. Si 50 anys enrera algú hagués dit que aquesta font amb el temps havia d'anar a parar a Montjuïc, convertit de muntanya malcarada en jardí esplèndid, l'haurien pres per un fantasiador. Però de vegades els somnis esdevenen realitats.

poble de Gràcia es sublevà, i per espai de set dies es resistí al setge del general Gaminde, el qual bàrbarament féu bombardejar la vila de Gràcia, matant la gent pels carrers i per les cases, fent disparar centenars i milers de canonades a una torre que es trobava a la Plaça de la Constitució, on hi havia una campana que de nit i de dia, contínuament sense parar, adallerada i freturosa, tocava a Sometent... i Barcelona no podia ajudar-la, car les tropes voltaven els carrers!

I la campana de Gràcia es féu famosa, i sempre, recordant els heroics graciencs que en aquella ocasió donaren proves de vera catalanitat, hom parla de LA CAMPANA DÈ GRACIA com d'un timbre gloriós, però sagnant —com tots els nostres—, que cal afegir a la Història de Catalunya.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

RAMON BOTÉY OROBITG.

Salardú

SIMPÁTICA vila de la Vall d'Aran, situada a la dreta del Garona i a pocs minuts de l'aiguabarreig d'aquest amb el riu Inyola. Dista uns 10 quilòmetres de Viella, que és l'estació més propera de ferrocarril. L'altitud aproximada sobre el nivell de la mar, és de 1.260 metres.

Vila que amb els seus agregats, Unya, Pujó i Dossal (Montgarri), forma un sol districte municipal, que compta amb uns 600 habitants.

L'església, és un notable edifici de transició dels segles XII al XIII, situada a la part alta de la vila. La portalada és romànica. Sobre la porta del campanar hi ha esculpides les quatre barres catalanes, com també en una vidriera.

Salardú és una de les més típiques viles araneses, observant-se en els seus costeruts carrers algunes cases d'antiga construcció, caràcter que pot apreciar-se, més que en altre lloc, en la plaça, amb ben arreglada font al costat.

Hem de remarcar el tradicional romiatge que se celebra cada any el dia 2 de juliol a Montgarri.

Antigament aquesta vila havia estat fortificada, i presentava pel costat de Llevant, una gruixuda muralla amb baluards i torricons de defensa que protegien la porta anomenada del Pallars, petit portalet del segle XIII, d'arc apuntat. A la part alta s'aixecaven el castell i l'església al caire dels espadats que reclouen la fonda ribera del riu Inyola. El recinte del castell era de planta quadrada; tenia muralla i contramuralla, i dues portes.

MIQUEL FORTUNY.

ENDEVINALLES

Una velleta
tota arrugadeta
que abaix porta
una cueta.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

(La pansa).

FOLKLORE AFORÍSTIC

HIGIENE DELS VELL

Qui arriba a vell, és sabut;
tingué, quan jove, virtut:
si hagués estat viciat
no hauria a vell arribat.
Sols això te deu ensenyar
que deus als vells venerar.

L'home vell, tan sols per ser-ho,
deu ser cuidat amb esmero.
Deu-li aliment nutritiu
i fàcilment digestiu:
tònica un poc sa veguda
ses dèbils forces ajuda.
Deus procurar-li, demés,
de bon abric sòn vestit,
tranquil·litat d'esperit,
aire pur i en res excés.

N. F. DE R.

UNA LOCUCIÓ POPULAR

«Els fadrins de Ventolà»

Dita popular al·lusiva a la particularitat meteorològica d'ésser aquest poble molt ventós.

Per això, a la Vall de Boí, quan de nit fa vent, hom diu: «—No sentiu? Ja ronden els fadrins de Ventolà».

(Gravat d'època).

CONTES VELLs... FORJATS DE NOU

Petita facècia d'un gran desmemoriat

PERÈSOSAMENT, amb marcada contrarietat, s'incorporà el precís per tal d'heure l'aparell telefònic.

Feia poca estona que havia acabat de dinar, i llavors, precisament en el mateix instant que havia trobat la posició, tot contemplant les variades combinacions que el fum del seu cigar havà dibuixava en l'espai del reduït despatx on ell es trobava, llavors que mig ajegut en la còmoda butaca, amb els peus gairebé dalt de la taula, es proposava facilitar una bona digestió al seu païdor, llavors, algú, un intrús segurament, a ben segur un que s'equivocava de número, tal vegada un desenfeinat que cercava pretext per a passar distretament la sesta, l'anava a destorbar, a amoïnar, a importunar.

Malgrat tot, amb to displicent, tot prenent l'auricular, a l'ensem que deixava anar sengles glopades de fum, demanà:

—Qui truca?

—.....

—No, no, no és a casa. Què volia?

—.....

—Veure'l? I per a veure'l truca per telèfon? Ací, per si ho ignora, la televisió encara no ha arribat.

—.....

—Ja l'entenc, no cal que s'escarrassi més.

—.....

—Sí, sí i sí: el 54 2 71.

—.....

—El 5, 4, 2, 7, 1. Es pensa que sóc sord?

—.....

—No, de cap de les maneres. Dec dir-li que prou faig, primer, en atendre-la, i després, per si no fos prou, retenir a la meva memòria el número que m'ha dit...

—.....

—No insisteixi més. Pensi que tinc una memòria colossal... i vagi al diable, vol? Apuntar-me el número en un tros de paper, què més voldria? Però què radiantre s'ha pensat de mi, eh?

—.....

—Prou! S'ha acabat tanta impertinència.

Desconnectà ràpid, enutjat, visiblement irritat. No se'n sabia avenir. Monologà llarga estona sobre el mateix assumpte.

—Tanmateix, és evident, ho acabo de comprovar jo mateix: en el món hi ha molts exigents. Amb tanta exigència difícilment es pot anar bé. Jo que sóc metge i ho sóc perquè vaig guanyar la carrera pam a pam, ultra altres qualitats he d'ésser ben educat i sobretot tenir memòria. Doncs bé, ve un qualsevol, un que jo no conec, que en aquest cas sembla una dona, a judicar per la seva veu, i em demana per telèfon justament quan a mi em convé no ésser a casa. No diu el motiu pel qual em telefona, solament desitja veure'm. Divagant contínuament, explicant-me tota una sèrie de banalitats, acaba per suplicar que quan arribi a casa meva la telefoni de seguida, sense per-

dre moment —quanta exigència!— al número 54.261. No satisfet encara, el meu comunicant es torna més exigent, m'ordena que m'apunti el número del seu telèfon, que em prengui nota en un tros de paper. I m'ho diu a mi, a tot un senyor metge, ple de salut i al millor de la joventut. Com si jo no tingués altres preocupacions ni altra feina que recordar-me de coses tan supèrflues com resulta ésser un número de telèfon. Un metge no és pas un memorialista, em sembla. Es clar que jo tinc memòria. Ben mirat, si en tinc és un do innat en mi. Altrament ningú no podria obligar-me a tenir-ne, car d'allà on no n'hi ha, no en pot rajar. Sort, però, que jo en posseeixo, i força, a desdir. No em convé que ningú ho sàpiga, car d'això es valdrien. I aquell que se n'ha de servir sóc jo i ningú més...

Curt interval que és aprofitat pel nostre protagonista per tal d'encendre novament el seu cigar, treure'n unes quantes pipades i repapar-se millor en el seu seient.

Seguidament, sense donar-se compte que ho fa amb veu alta, continua el seu monòleg.

—El 45 2 51. Es ben fàcil de recordar. Què deuran voler de mi? Vaig a comunicar, així sortiré de dubtes.

Es disposa a senyalar el número. Agafa el telèfon, se'l posa ran d'orella, escolta un xic, més del degut... De sobte, s'adona que la còmoda posició adoptada no li permet arribar fins al marcador. Li sap greu deseixir-se'n. Vacilla. Per fi, s'incorpora i marca.

—4, 2, 5, 3, 1... Bo! Ara comunica.

Unes quantes glopades més de fum que el nostre home alterna amb les corresponents anades i vingudes que el seu cigar efectua al cendrer per tal de desprendre's de l'excés de cendra acumulada. Seguidament, obsessionat per a saber de què es tracta l'encàrrec fet mitja hora abans, torna a incorporar-se per tal d'aconseguir la comunicació desitjada.

Amb parsimònia, per bé que un xic impacient, ben segur del número, es disposa a senyalar-lo novament en el marcador telefònic.

—3, 2, 4, 5, 1... Quina memòria, la meua!

Espera uns moments. De sobte, exclama:

—Encara comunica! Quin telèfon més sollicitat. Uns instants de silenci i unes quantes xuclades més a l'havà flairós a fi de fer temps per a marcar de bell nou el número en qüestió.

Amb força comte, torna a marcar:

—4, 5, 2, 3, 1... El que és aquest número em quedarà ben gravat, tanmateix. I pensar que encara volien fer-me'l anotar! Tinc una memòria prodigiosa, mal m'està el dir-ho.

Instantàniament, profereix:

—Torna a comunicar. Apar talment que em vulgui fer la guitza, aquest ditxós telèfon.

Cinc minuts després, quelcom enutjat, per quarta vegada, es posa a marcar. Ho fa amb precipitació, deixant-se endur per l'afany desmesurat de resoldre la qüestió immediatament.

—6, 3, 4, 2, 1... D'això sí que se'n diu tenir memòria!

Per fi, de l'altre extrem del cordó telefònic acusen rebut de la crida que el nostre heroi els fa.

—Sí, sóc jo, Eduard Canyameres... Què volien?

—.....

—Justa! Aquesta sí que és bona. Tenen un malalt de gravetat a la casa, i encara tenen ganes d'armar gresca?

—.....

—No, senyora, no. Ho he entès ben bé,

—.....

—Digui'm-ho tot menys això. Perquè de memòria en tinc tanta com pugui tenir-ne vostè. Sàpiga que ho recordo perfectament, com si ara fos.

—.....

—Ep! Vagi en compte, senyora. Pensi que parla amb un cavaller, no amb un xitxarel·lo qualsevol.

—.....

—Que no faig més que despistar! Vostè, senyora, em pren per altre.

—.....

—Només em faltava aquesta! Que jo sóc un de tants que per mitjà del telèfon busco passar la tarda distretament a costelles dels abonats seriosos i formals!

—.....

—Però... escolti, senyora, per qui m'ha pres? Parla amb un home digne, amb el metge...

—

— Si no s'ho creu, pitjor per a vostè! Què s'ha cregut, gran poca-solta, cotorra malpensada...

—

— Què diu? Que em denunciarà a les autoritats?

—

— Prou! Vagi al dimoni! Ja n'estic cansat de la seva xerrameca.

Penjà de seguida l'auricular, pres d'una gran excitació nerviosa. Maquinalment prengué la llista telefònica per anar a la recerca de la senyora iracunda, per tal d'informar-se del nom, cognoms i adreça corresponents.

— Abans que ella em denunciï, prendré les mesures pertinents per a parar-li els peus. No he de deixar-me caçar com un indefens ocell en-gabiat.

Buscà i rebuscà. Finalment cregué trobar de qui es tractava.

— Ja el tinc! Justa, el 43 6 21. Està vist, sóc un prodigi recordant números.

Estupefacte, amb la boca oberta i l'esguard reflectint d'estupor, vivament sorprès, afegí:

— El 43 6 21 correspon a l'aparell del despatx oficial del cap de policia. Confesso que no l'entenc, aquesta facècia!

Reflexionà. De mica en mica una gran temença anava embolcallant el seu esperit. Poruc a més no poder, els nervis l'anaren dominant per moments, fins obligar-lo a allitar-se cuita-corrents.

Quatre dies després, quan tot just es començava a llevar, recaigué greument.

Acabava de rebre dues paperetes de citació judicial, acusant-lo, l'una, d'haver insultat per telèfon a una distingida dama de l'alta societat barcelonina, i demanant-li, l'altra, danys i perjudicis per no haver acudit al domicili d'un malalt, el qual morí per no haver-li prodigat a temps els auxilis necessaris.

Tot per culpa de la memòria, per aquella memòria seva de la qual ell tant se'n vanagloriava, i que, en realitat, n'estava mancat per complet.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

—

Lectura de Shakespeare

NEIXEN ales al desig
ardit de llums i d'històries.
L'airecel signa els camins
de tots els amors i glòries.

El món no es podrà marcir
mentre poncelles de rosa
servin secrets de les nits,
i el rossinyol i l'alosa
divulguin els clars destins
amb mots de Miranda i Pòrcia.

J. M. LÓPEZ-PICÓ.

Del llibre «Poesies 1910-1935»).

Sonet del pensament que no reposa mai

OH pensament que no reposes mai!
¿Mel de records cap al meu rusc ja portes?
¿En l'hort d'Amor encara ahir tan gai
les flors d'avui ja s'han tornat colltortes?

Res ja no trobo per donar-te esplai
dintre les teves jovençanes hortes,
i sols puc heure't, entre el plor i el lai,
la mel resseca de les plantes mortes.
Cerca'n, no obstant, oh pensament, i avança
el companatge de la recordança
que entrat l'hivern quan tota cosa mor
i cap abella sobre el camp no tresca,
¿què em restarà sinó un recó de cor
per consumir la teva amarga bresca?

MIQUEL MELENDRES.

(Del llibre «La Ruta il·luminada»).

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA